

ЦЕНТЪР ЗА
ИЗСЛЕДВАНЕ НА
ДЕМОКРАЦИЯТА

РУСКОТО ИКОНОМИЧЕСКО ВЛИЯНИЕ НА БАЛКАНИТЕ: ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ НА ОСТРАТА СИЛА НА КРЕМЪЛ

Policy Brief No. 89, ноември 2019 г.

Решението на Европейския съюз¹ от октомври 2019 г. да не започва преговори за присъединяване с Албания и Северна Македония е поредното предупреждение, че Съюзът може да не желае и/или да не е в състояние да ангажира необходимия политически капитал за интеграция на Балканите в Евроатлантическата общност. Неочакваното решение **подкопа доверието в процеса на разширяване на ЕС**, както и в инициирания от Германия през 2014 г. Берлински процес, целящ да разсее опасенията на страните от Западните Балкани относно бъдещето им в обединена Европа. Това допълнително отслаби притегателната сила на ЕС, оставяйки **вакуум в отношенията между силите** в региона, който бързо се запълва от авторитарни държави като Русия и Китай. Тези страни се възползват от отстъплението в демократичните стандарти и широкоразпространената **корупция**, достигаща до елементи на **завладяване на държавата**,² за да увеличат своето икономическо и политическо влияние в региона.

¹ Съветът на Европейския съюз не подкрепи препоръката на Европейската комисия за започването на преговори с Албания и Северна Македония. Франция, подкрепена от Нидерландия и Дания, са основните противници на започването на преговори.

² Шентов, О., Стефанов, Р., Тодоров, Б. (редакторски колектив). *Shadow Power: Assessment of Corruption and Hidden Economy in Southeast Europe*. София: SELDI.net/Център за изследване на демокрацията, 2016.

* Анализът поставя акцент върху Албания, Босна и Херцеговина, България, Хърватия, Косово, Черна гора, Северна Македония и Сърбия, наричани събирателно „Балкани“ и „Югоизточна Европа“. Руското влияние в региона е изследвано по-подробно в *The Kremlin Playbook in Southeast Europe: Economic Influence and Sharp Power*. София: Център за изследване на демокрацията, 2019.

ОСНОВНИ ИЗВОДИ

- Отслабването на притегателната сила на ЕС създава вакуум на Балканите, който авторитарни режими като Русия и Китай запълват с лекота. Те се **възползват** от отстъплението от принципите на демократичното управление и от корупцията и **завладяването на държавата** в региона, за да продължат да разширяват своето икономическо и политическо влияние.
- Въпреки смаяването на руския икономически отпечатък, след като през 2014 г. САЩ и ЕС наложиха санкции на Кремъл, **руските компании продължават да контролират между 5% и 10% от регионалната икономика**. Руски компании притежават стратегически дружества, сред които най-големите рафинерии, вериги за разпространение на горива, газопреносни системи и хранилища, както и вериги за търговия на дребно.
- Русия е впримчила в хватката си правителства в региона със **скъпоструващи проекти**, използвани за захранване на мрежи от местни и руски компании със значително влияние върху институциите и политическите елити.
- Кремъл успява допълнително да засили влиянието си чрез своята **остра сила** в региона, използвайки широк набор от инструменти – от подкрепа за системни и крайни политически партии, умело използване на медии, осребряване на политически и културни връзки и спонсориране на дейности на гражданското общество до задкулисно дирижиране на действията на бившите служби за сигурност.
- За да противодействат на влиянието на Кремъл, страните от ЮИЕ с подкрепата на ЕС трябва да следват широк набор от стратегии за **противодействие на завладяването на държавата** в стратегически сектори на икономиката и да **диверсифицират преките чуждестранни инвестиции**.
- Органите за противодействие на прането на пари и защитата на конкуренцията следва да установят крайните собственици на дружествата по недвусмислен начин за **недопускане навлизането на капитал с незаконен произход в икономиките на региона** и за **неутрализиране на рисковете, произтичащи от мащабни инвестиции с произход от държави с авторитарни режими** и по-конкретно – големи инфраструктурни проекти **като средство за постигането на политически цели**.

National Endowment
for Democracy

Supporting freedom around the world

Местните политически елити на Балканите с готовност приемат предложения от Русия и Китай алтернативен авторитарен модел, подсладен от мащабни и безотчетни инфраструктурни и енергийни проекти. Това подкопава авторитета на местните демократични институции и допълнително намалява реформаторския принос на предприсъединителните условия на преговорите за членство в ЕС. Сърбия например продължава целенасочено да задълбочава стратегическите си ангажименти с Русия³ и Китай, въпреки започналите още през 2014 г. преговори за присъединяването ѝ към ЕС. От своя страна, САЩ засилиха стратегическия си ангажимент в региона и през 2019 г. назначиха двама специални пратеници⁴, които работят последователно за присъединяването на страните от Западните Балкани към НАТО⁵. Този ход би могъл да бъде разглеждан като опит за балансиране, след като процесът на присъединяване не успя да въвлече всестранно страните от региона и да преобърне тенденцията на отстъпление от принципите на демократично управление.

Подценяването от западноевропейските правителства на **икономическото влияние на Русия на Балканите**, създава нереална представа за размерите на *острата сила* и асоциираните с нея структурни рискове за региона. Със способността си да мобилизира местни олигархични мрежи, за да придобива стратегически активи или да разколебава външнополитическата ориентация на държавите, Русия остава най-влиятелната външна сила в региона.

Решението на ЕС да забави присъединителния процес на страните от Западните Балкани може, поне частично, да бъде отдадено на успеха на агресивната руска намеса във взимането на решения от правителствата в региона. През последното десетилетие, **Кремъл неизменно оказва натиск върху тези държави** чрез пълния набор инструменти, в наръчника си за използване на **остра сила**⁶ – от икономическа зависимост, вследствие корупция и завладяване на държавата, през координирани политически и медийни кампании за дезинформация, до операции на службите за сигурност. Русия се стреми да извлече ползи от създадения геополитически вакуум, като подчертава разделителните линии и дестабилизира процеса на интеграция на региона. Кремъл вероятно ще продължи да използва Балканите като елемент в глобалната си стратегия за съперничество със САЩ и ЕС и за позиционирането си като основна енергийна сила. Тази стратегия е видима в Близкия изток (Сирия и Турция), Централна Азия, Африка и във все по-голяма степен – в Южна Америка.

Прокарване на икономическо влияние чрез завладяване на държавата

Русия умело използва своите икономически ресурси за оказване на натиск върху други държави – стратегия, която е особено видима в Югоизточна Европа (ЮИЕ)⁷. Икономическото влияние на Русия обаче значително надхвърля данните,

³ Например през 2019 г. Сърбия подписа споразумение за свободна търговия със създадения от Русия Евразийски съюз, задълбочи военните си връзки с Русия и продължи да работи по изпълнението на руски стратегически проекти в региона, включително газопровода „Турски поток“. В опит допълнително да увреди интересите на реформистки настроените правителства, след решението на ЕС да не отправи покана за започване на преговори за членство с двете страни, Русия покани и Албания, и Северна Македония също да се присъединят към Евразийския съюз.

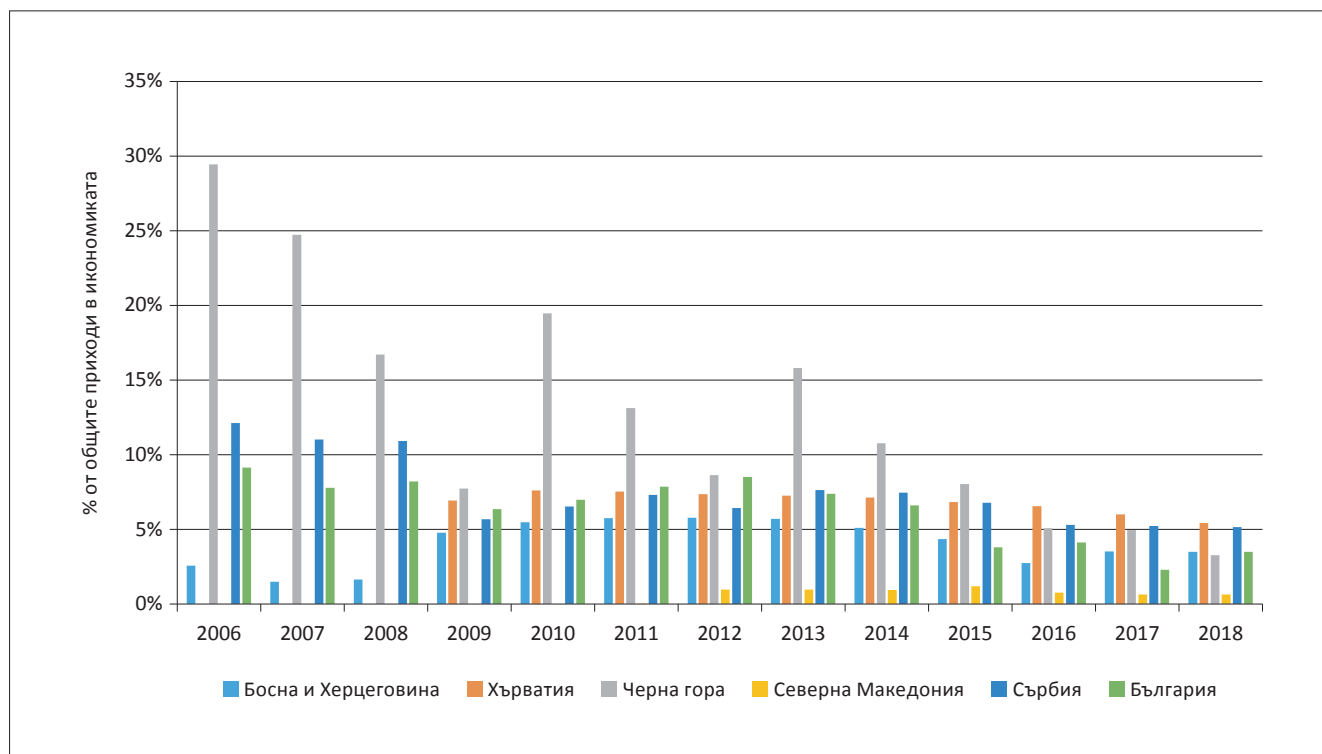
⁴ САЩ назначиха посланик Матю Палмър за специален пратеник за Западните Балкани, а посланик Ричард Гренел за пратеник по въпросите на мира между Сърбия и Косово.

⁵ През 2017 г. Черна гора стана 29-та държава – членка на НАТО, а до април 2020 г. Северна Македония се очаква да стане 30-тия член на организацията.

⁶ Conley, H., Stefanov, R., Mina, J., and Vladimirov, M. 2016. *The Kremlin Playbook: Understanding Russian Influence in Central and Eastern Europe*. Rowman & Littlefield.

⁷ Владимиров, М. и др. *Russian Economic Footprint in the Western Balkans: Corruption and State Capture Risks*. София: Център за изследване на демокрацията, 2018.

Фигура 1. Оборот на контролираните от Русия компании като дял от общите фирмени обороти в избрани държави на Балканите (%)

Бележка: Не са налични надеждни данни за Албания и Северна Македония.

Източник: Изчисления на Центъра за изследване на демокрацията въз основа на статистически данни от национални и международни корпоративни бази данни.

които официалната статистика сочи. Според тях, след анексията на Крим през 2014 г. и последвалите санкции от страна на САЩ и ЕС, икономическият отпечатък на Русия намалява в целия регион. **Руски компании контролират пряко или непряко между 5% и 10% от регионалната икономика**, което бележи спад в сравнение с 2006 г., когато делът на руските фирми е бил средно 15%⁸. Руските инвестиции, които се оценяват на меж-

ду 5,1 млрд. евро и 7,5 млрд. евро (включително контролираните от Русия непреки чуждестранни инвестиции от офшорни дестинации)⁹, започват да навлизат в региона след 2006 г. Това представлява по-малко от 5% от общия обем преки чуждестранни инвестиции (ПЧИ)¹⁰. Подобна тенденция се наблюдава и при дефицита в двустранната търговия с Русия, обусловена основно от вноса на нефт и природен газ, който от 2008 г. бележи

⁸ Числата показват дела на оборота на контролираните от Русия компании от общия оборот на компаниите в региона. За по-подробно описание на методологията, вж.: Владимиров, М. и др. *Russian Economic Footprint in the Western Balkans: Corruption and State Capture Risks*. София: Център за изследване на демокрацията, 2018.

⁹ Навярно стойността на реалните руски инвестиции в региона щеше да бъде значително по-висока, ако можеха да бъдат надеждно отчетени контролираните от Русия инвестиционни потоци, насочвани през офшорни зони като Кипър или през предпочитани държави – посредници като Нидерландия, Люксембург и Австрия. Тези държави са сред най-големите чуждестранни инвеститори в страни като Сърбия и България. Крайната руска собственост на инвестициите обаче не винаги може да бъде надлежно установена.

¹⁰ Едно от изключенията е Черна гора, където руските ПЧИ достигнаха връх от 13% от общите инвестиции и почти една трета от общия БВП на страната. Икономиката на Черна гора е силно зависима от износа на услуги в сектора на туризма за Русия, който съставляваше 22% от БВП през 2014 г преди да се понижи до 8% през 2016 г. На другия край на спектъра от анализирани държави са Албания и Косово, в които руското икономическо присъствие е пренебрежимо, въпреки наличието на някои непреки канали за приток на руски капитали чрез местни и регионални посредници.

Фигура 2. Модел на използването на „Турски поток“ от Русия като инструмент за завладяване

Източник: Център за изследване на демокрацията.

спад от 5,6% до 1,4% от брутния вътрешен продукт (БВП) поради по-ниските цени на суровините и по-диверсифицираната структура на търговските връзки на страните от региона.

Независимо от това, контролирани от Русия капитали се инвестират в **целеве стратегически сектори** като **енергетика, инфраструктура, комуникации, финанси и търговия на дребно**. В тези сектори, свързани с Кремъл фирми контролират някои от най-големите предприятия в региона, включително най-голямата телекомуникационна компания в България БТК, сръбската петролна и газова компания NIS и най-голямата верига за търговия на дребно в Западните Балкани Agrokor. Руски петролни и газови компании продължават да **възпрепятстват диверсификацията на енергийните доставки** и либерализацията на енергийните пазари в региона. Те контролират както най-големите рафинерии и газохранилища в региона, така и основните мрежи за разпространение на горива. Те същевременно впримчиха правителства в **мащабни, скъпоструващи и икономически нецелесъобразни проекти** като газопровода „Турски поток“, които захранват олигархични мрежи от местни и руски компании със значително влияние върху политици и институции.

За да се възползва от управленските дефицити в региона, Русия се стреми да **привлече на своя страна влиятелни местни посредници**, като им предоставя спонсориран от държавата бизнес възможности с гарантирана висока възвращаемост¹¹. Посредством апарата на руските служби за сигурност, Кремъл, под ръководството на президента Путин, все по-успешно придобива контрол над важни бизнес интереси както в публичния, така и в частния сектор¹². Това повишава риска от експлоатация от страна на Кремъл на тези интереси като допълнителен инструмент за постигане на целите на руската външната политика. Липсата на капацитет и желание сред финансовите регулатори и службите за сигурност в Европа, и по-конкретно в Централна и Източна Европа (ЦИЕ), да разследват руски бизнес интереси за намеса в местните пазари и политики повишава възможностите за допълнителни проявления на тези рискове.

Често Русия прилага стратегията си за вмешателство в региона като **използва бивши служители на службите за сигурност** със значително влияние върху политическите партии, бизнеса и институциите, като посредници, които при необходимост защитават интересите на Москва. Обратното също

¹¹ Shentov, O., Stefanov, R., and Vladimirov, M. (Eds.). 2018. *The Russian Economic Grip on Central and Eastern Europe*. Routledge.

¹² Conley, H. A., Ruy, D., Stefanov, R., and Vladimirov, M. 2019. *The Kremlin Playbook 2: The Enablers*. Rowman & Littlefield.

се случва в региона – местни икономически групи използват връзките си с Русия като средство за осигуряване на капитал и политическа подкрепа за придобиването на активи и инвестирането в мащабни проекти. Понякога вътрешните интереси активно се стремят и получават икономическа и политическа подкрепа от руски компании с цел извличане на неправомерни облаги от националните правителства, възползвайки се от липсата на ефективен надзор и спазването върховенството на закона. Срещу предоставяне на търговската си марка или на (фиктивен) капитал, руски компании получават номинални дялове от доходоносни местни бизнеси и достъп до стратегически активи в сектора на телекомуникациите, финансите и нерядко енергетиката¹³.

Засилване на руското икономическо влияние чрез инструментите на острата сила

Сред най-често използваните от Русия механизми за усилване на икономическото ѝ влияние в ЦИЕ¹⁴, са:

- Използване на **структурно-уязвими отрасли** (най-често в сектора на енергетиката) за получаване на политическо влияние при вземането на решения в привидно несвързани области.
- Изграждане на **мрежи за завладяване на държавата** чрез въвличането на влиятелни посредници чрез корупция и сплашване, или чрез задкулисно дирижиране на лица, свързани с бившите комунистически служби за сигурност.
- Инструментализиране на зависимостта на регулаторните органи и на **дефицити в управлението на държавните предприятия** в енергийния сектор с цел сключване на доходоносни

сделки, недопускане на конкуренция на енергийните пазари и гарантиране на подкрепа за инфраструктурните проекти, в които Русия е водеща страна.

- Подкрепа за **системни и крайни политически партии**, нерядко разполагащи с канали за въздействие върху целия спектър политически субекти. Този механизъм важи в особена степен за България, Сърбия и Черна гора.
- Уеднаквяване на официалната реторика на руското правителство с дезинформационните и пропагандните канали чрез **завладяване на медиите** и други форми на влияние.

Фигура 3. Как Кремъл използва завладяването на държавата за постигане на политическо влияние

Източник: Център за изследване на демокрацията.

Един от най-ефективните механизми за усилването на руското икономическо влияние, базиращо

¹³ Стоянов, А., Герганов, А., и Ялъмов, Т. *State Capture Assessment Diagnostics*. София: Център за изследване на демокрацията, 2019; Shentov, O., Stefanov, R., and Vladimirov, M. (Eds.). 2018. *The Russian Economic Grip on Central and Eastern Europe*. Routledge.

¹⁴ Владимиров, М. и авторски колектив. *Russian Economic Footprint in the Western Balkans: Corruption and State Capture Risks*. София: Център за изследване на демокрацията, 2018.

но на завладяване на държавата, е прилагането на **инструментите на острата сила** като овладяване на медии, наслагване на културни и религиозни връзки и финансиране на конформистки граждански организации¹⁵. На пръв поглед тези методи изглеждат като част от мекото влияние, тъй като създават впечатление, че са част от безобидна обмяна на идеи между Русия и Европа. Посредством **корпоративно присъствия в медийния сектор и агресивното позициониране на Русия като военен и геополитически фактор**, тези механизми обаче, на практика успешно променят социо-икономическите наративи в ЮИЕ. Русия активно подкопава общественото доверие в западните ценности, стратегическите цели на националната политика и културно-историческите реалности чрез открито оспорване на установени факти, от една страна, и налагане на алтернативни, неподкрепени с доказателства интерпретации, от друга. Резултатът от тази стратегия е нагнетяване на напрежението и политическата нестабилност в ЮИЕ, което дава възможност на Русия да се възползва от съществуващите разделения в обществото. Сред най-видимите примери за натиск от страна на Кремъл са нарастването на етническото напрежение и национализма в Босна и Херцеговина, протестите срещу присъединяването на Черна гора към НАТО и политическата нестабилност в Северна Македония след изборите през 2016 г. В тези ситуации, Русия подкрепя групи, които играят ключова роля в **разпалването на вътрешни конфликти** с цел промяна на стратегически национални решения.

Един от ключовите канали за упражняване на *остра сила* в ЮИЕ е **православната църква**. Тя играе ролята на основен духовен посредник в налагането на руската политика в ЮИЕ, подемайки различни инициативи под прикритието на религията. Въпреки откровения парадокс, православните църкви на Русия и на редица държави в ЮИЕ остават бастиони на бившите служби за сигурност, ко-

ито допълнително укрепват влиянието на Кремъл. Друг канал за упражняване на *острата сила* е насищането на медийното пространство в региона с руски дезинформационни и пропагандни материали. Русия се възползва както от финансовите затруднения на медиите в региона да създават оригинално съдържание, така и от ниското ниво на медийната свобода. Русия последователно налага безплатно съдържание, което представя и защитава гледната точка на Кремъл изадълбочава икономическата зависимост на медии в региона чрез придобиване на дялове в капитала им или чрез контролиране на рекламните им потоци. Отделно Русия успешно изгражда и (не)формални политически връзки между медиите и про-руски групи и интереси.

Липсата на прозрачност на медийната собственост в съчетание с конфликти на интереси и неспазването на основни етични принципи засилва зависимостта от големи търговски рекламодатели в рамките на малките рекламни пазари и **олигархизацията на медийните пазари в ЦИЕ**¹⁶.

Освен това Русия си осигурява политическо влияние не само чрез пряка подкрепа на системни и крайни политически партии, но и чрез подклаждане на общественото недоволство и изопачено-то представяне на слабостите в либералната система на демократично управление посредством подкрепа за редица обществени групи:

- **Организации на гражданското общество и квазиполитически субекти**, получаващи пряко официално или скрито финансиране от руски фондации или от местни, подставени лица близки до Русия, включително местни банки.
- **Протестни групи**, които биват мобилизирани по конкретен повод за създаване на напрежение или за съпротива срещу конкретни правителствени решения. Те често имат връзки с футболни клубове, клубове за бойни спортове

¹⁵ Cardenal, J. P. et al. 2017. *Sharp Power. Rising Authoritarian Influence*. National Endowment for Democracy, International Forum for Democratic Studies.

¹⁶ Филипова, Р. и др. *Russian Influence in the Media Sectors of the Black Sea Countries: Tools, Narratives and Policy Options for Building Resilience*. София: Център за изследване на демокрацията, 2018.

и други, и получават подкрепа от руски фирми.

- **Интернет тролове, блогъри, водещи на дискуссионни предавания, както и създатели на слабо популярни уебсайтове за новини с цел повишаване на отзвук на определени дезинформационни материали.**

Препоръки

Предвид мащаба и моделите на руското влияние, които не винаги могат да бъдат определени с точност, стъпвайки върху публична информация, може да бъде препоръчан следният неизчерпателен списък от политики¹⁷ за намаляване на негативните последици от руската намеса:

- **Националните правителства в ЮИЕ трябва да приложат ефективни стратегии за противодействие на елементите на завладяване на държавата**, включително чрез ежегодното използване на *Инструмента за оценка на завладяването на държавата (SCAD)*, който измерва нивото на рисковете от завладяване на стратегически сектори в икономиката и, който идентифицира ключови дефицити в управлението, създаващи условия за прекалено висока пазарна концентрация в полза на отделни частни интереси.
- **Диверсификация на входящите потоци чуждестранен капитал** в страните от ЮИЕ, за да се понижи прекомерната зависимост от инвестиции от държави с авторитарни режими, насочени към овладяване на сектори с ключово значение за структурата на националните икономики чрез неконкурентни средства. Централните банки и финансовите регулатори, които обичайно negliжират действителните мащаби и потенциалното въздействие на парични потоците от Русия, трябва да приложат методи за обективна оценка на рисковата експозиция към капитали, идващи от авторитарни държави.
- **Преосмисляне и укрепване на управленския капацитет на държавите в региона за ефективно противодействие на инструментите на руското влияние в критично важни сектори на икономиката и най-вече енергетиката.** Тези усилия трябва да бъдат елемент от стратегиите за национална сигурност в региона, както и да бъдат включени в обхвата на ежегодната публична оценка на рисковете, свързани с Русия, включително и на нейното присъствие в икономиката и енергетиката.
- **Приоритизиране на повишаването на енергийната сигурност в ЮИЕ** чрез прилагане на следните политики:
 - пълна либерализация на пазара на природен газ съгласно законодателството на ЕС в областта на енергетиката и конкуренцията;
 - постигане на интеграция на регионалните пазари чрез изграждането на газопроводни интерконектори, подземни съоръжения за съхранение на природен газ, и диверсификация на пътищата и източниците за доставка;
 - предоговаряне на дългосрочните договори за доставка с Газпром, което да включва отмяна на клаузите за дестинацията на доставяните количества и за задължителното заплащане на минимум доставени количества, както и премахване на индексацията на цените на природния газ към тези на петрола.
- Преосмисляне участието в мащабни, направлявани от Русия и **политически мотивирани енергийни проекти** като газопровода „Турски поток“ и изграждането на АЕЦ Белене.
- Засилване усилията на националните данъчни власти и анти-монополните органи за предотвратяването на избягването на данъчното облагане и злоупотребата с монополно положение от страна на руските компании чрез:
 - прилагане на Ръководството на Организацията за икономическо сътрудничество и развитие (ОИСР) за трансферно ценообразуване.

¹⁷ Те надграждат препоръките, отправени до българското председателство на Съвета на ЕС през май 2018 г. За подробна информация, вж.: Център за изследване на демокрацията. 2018. *Policy Brief 77: Making Democracy Deliver in the Western Balkans: Strengthening Governance and Anticorruption*.

- разрушаване на съществуващите олигополни структури на пазарите за разпространение на горива в региона, които позволяват на най-големите руски петролни компании да извличат непропорционално високи печалби чрез злоупотреба с монополното си положение, които впоследствие биват насочвани към финансиране на дейности извън енергийния сектор, включително към политически партии, медийна пропаганда и др.
- **Повишаване прозрачността на крайните собственици на компаниите** от страна на органите за защита на конкуренцията, данъчните власти, финансовите регулатори и агенциите за национална сигурност с цел ясно установяване на скрити връзки позволяващи прането на пари и придобиването на критично важни активи, от фирми свързани с държави с авторитарни режими.
- **Укрепване управлението на процедурите за приватизация и следприватизационен контрол** за възпрепятстване на руските опити за придобиване на големи компании със стратегическо значение на по-ниски от пазарните цени.
- По-строго регламентиране на финансирането на политическите партии и повишаване **наблюдението на финансирани от чужбина подривни дейности** от компетентните разузнавателни органи.
- Укрепване **независимостта на националните медийни регулатори с оглед** безспорното установяване на собствеността на медиите с цел недопускане на незаконосъобразни пазарни концентрации и идентифициране на сенчести медийни платформи, използвани като инструменти за дезинформация и пропаганда.
- **Повишаване икономическия и политическия ангажимент на ЕС спрямо Балканите** чрез процеса на разширяване и чрез кохезионната политика. По-конкретно, ЕС трябва да засили своя ангажимент в области като върховенството на закона и борбата с корупцията. Необходимо е още да бъде по-настоятелно подчертано пред местните политически лидери, че дългосрочната перспектива за членство в ЕС изисква по-нататъшни усилия за реформи и отказ от сключването на ексклузивни сделки и споразумения със страни извън ЕС, които не се вписват в общата рамка на лоялната конкуренция и върховенството на закона.
- **Преосмисляне на политиката за разширяване на ЕС** и постигане на съгласие, в частност от Франция и Германия, при балансирането на политическите и техническите елементи на процеса. Съюзът трябва да предостави уверения на страните от Западните Балкани относно бъдещето им в обединена Европа, но също така ясно да подчертае, че процесът на разширяване е преди всичко политически и основната му цел е укрепването на демокрациите и пазарните икономики в региона. Необходимо е още ЕС да препотвърди и основополагащото условие за постигане на определено равнище на икономическо развитие преди присъединяването на страните към Европейския съюз.
- **Въвеждане на надежден механизъм за проверка спазването на върховенството на закона в държавите членки**, чрез постоянни структурни и антикорупционни реформи, обвързани с предоставянето на финансова подкрепа по линия на предприсъединителната помощ.
- **Включване на Западните Балкани в многогодишната финансова рамка на ЕС** за планиране, за предоставяне на възможност за интеграция на региона и насърчаване на частните инвестиции от ЕС. По-конкретно Съюзът следва да си постави за цел **прякото ангажиране и сътрудничество с гражданското общество** в ЮИЕ, включително в рамките на управлявани от Брюксел програми в областта на върховенството на закона, правосъдието и т.н.
- **Развитие на регионалното сътрудничество в областта на енергетиката** и интеграцията в ЕС, включително чрез стратегически енергийни проекти и въвеждане и проверка на прилагането на правилата и регламентите на ЕС в тази сфера.
- **Подобряване сътрудничеството на ЕС с националните органи за борба с прането на пари** за проследяване на незаконните финансови потоци. Европейската комисия и ЕЦБ следва да повишат усилията си за гарантиране спаз-

ването на законодателството в тази област и да отстранят съществуващи празноти в регулаторната рамка за управление на корпоративната собственост и чуждестранните инвестиции. Необходимо е успешно прилагане на решението на ЕС за създаването на публично достъпен регистър на крайните собственици на фирми в ЕС.

- По-решително от страна на САЩ прилагане на Закона за корупционните практики в чужбина и разширяване приложното поле на Глобалния закон „Магнитски“ с цел разследване на корупционни практики в Европа, които създават условия за разгръщане на руските стратегически интереси.

Публикации на Центъра за изследване на демокрацията

State Capture Assessment Diagnostics, София, 2019.

ISBN: 978-954-477-364-9

The Kremlin Playbook 2: The Enablers, Rowman & Littlefield, 2019.

ISBN: 978-1-4422-8111-0 (pb)

ISBN: 978-1-4422-8112-7 (eBook)

The Russian Economic Grip on Central and Eastern Europe, Routledge, 2019.

ISBN: 978-0-8153-6342-2 (hbk)

ISBN: 978-1-351-10939-0 (eBook)

Russian Influence in the Media Sectors of the Black Sea Countries: Tools, Narratives and Policy Options for Building Resilience, София, 2018.

ISBN: 978-954-477-339-7

Policy Brief No. 77: Making Democracy Deliver in the Western Balkans: Strengthening Governance and Anticorruption, София, 2018.

Russian Economic Footprint in the Western Balkans. Corruption and State Capture Risks, София, 2018.

ISBN: 978-954-477-327-4

The Kremlin Playbook: Understanding Russian Influence in Central and Eastern Europe,

Rowman & Littlefield, 2016.

ISBN: 978-1-4422-7958-2 (pb)

ISBN: 978-1-4422-7959-9 (eBook)

Hidden Economy and Good Governance in Southeast Europe Regional Assessment Report, София, 2016.

ISBN: 978-954-477-280-2

Shadow Power: Assessment of Corruption and Hidden Economy in Southeast Europe, София, 2016.

ISBN: 978-954-477-282-6

Завладяване на държавата: Противодействие на административната и политическата корупция, София, 2016.

ISBN: 978-954-477-277-2

Мониторинг на антикорупцията в Европа. Оценка на антикорупционните политики и измерване на корупцията, София, 2015.

ISBN: 978-954-477-253-6

Financing of Organised Crime, София, 2015.

ISBN: 978-954-477-234-5